

Dokumentin sisältö

TIIVISTELMÄ

JOHDANTO

OSA I HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2025 - 2029

- 1 Strategian painopisteet ja linjaukset
- 2 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat
- 3 Laaja hyvinvointisuunnitelma 2025-2029

OSA II KÄSITTELY TOIMIELIMISSÄ

- 4 Suunnitelman laatijat
- 5 Suunnitelman hyväksyminen toimielimissä

TIIVISTELMÄ

Hartolan kunnan laaja hyvinvointisuunnitelma 2025-2029 kokoaa yhteen tavoitteet sekä toimenpiteet, joita kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi toteutetaan valtuustokauden aikana kunnan eri toimialoilla ja yksiköissä sekä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Laaja hyvinvointisuunnitelma 2025-2029 vastaa yhtenä dokumenttina usean eri lain (mm. laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, lastensuojelulaki, vanhuspalvelulaki, yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki) vaatimuksiin, ja sitä on valmisteltu moniammatillisena yhteistyönä ja kunnan asukkaita kuullen vuoden 2025 aikana. Suunnitelmassa myös viitataan tai suunnitelmaan on linkitetty kunnan strategia ja muita suunnitelmia ja ohjelmia.

Laaja hyvinvointisuunnitelma sisältää sekä kaikenikäisiä koskevia että ikäryhmittäin kohdennettuja tavoitteita ja toimenpiteitä. Seudullisesti Päijät-Hämeessä sovitut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kärjet eli "hyte-kärjet" tavoitteineen on huomioitu suunnitelmassa. Suunnitelman toteutumista seurataan ja raportoidaan säännöllisesti, ja visiona on, että valtuustokauden päättyessä kuntalaisten hyvinvointi ja terveys ovat parantuneet nykyisestä.

JOHDANTO

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 § velvoittaa kunnan mm. seuraamaan kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Lisäksi kunnassa on valmistettava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista.

Ns. sote-järjestämislain lisäksi lastensuojelulaki (417/2007), laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012) sekä yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) ja laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) sisältävät suunnitteluvelvoitteet kunnille. Lisäksi lain ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) mukaan kunnan ehkäisevään päihdetyöhön sovelletaan, mitä säädetään terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista, samoin laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) velvoittaa kunnan huomioimaan kotoutumisen edistäminen osana kunnan hyvinvointikertomusta ja suunnitelmaa. Aiemmin Hartolassa ja lukuisissa muissakin kunnissa edellä mainittuja suunnitelmia on laadittu omina erillisinä suunnitelmina, mutta valtuustokaudella 2025-2029 nämä sisällytetään laajaan hyvinvointisuunnitelmaan. Lait mahdollistavat ja osa lakimuutosten jälkeen myös kannustaa sisällyttämään nämä suunnitelmat laajaan hyvinvointisuunnitelmaan. Esi- ja perusopetuksen opiskeluhuoltosuunnitelma on lisäksi oltava liitteenä laajassa hyvinvointisuunnitelmassa.

[Laaja hyvinvointikertomus 2021-2025](#) hyväksyttiin kunnanvaltuuston kokouksessa keväällä 2025. Laajasta hyvinvointikertomuksesta löytyy kattavat tiedot kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, sekä valtuustokaudella 2021-2025 tehdyistä toimenpiteistä. Laajaan hyvinvointisuunnitelmaan 2025-2029 on sisällytetty lyhyt yhteenveto kuntalaisten hyvinvoinnista. Suunnitelman yhteenvetoon on päivitetty syksyllä 2025 saadut kouluterveyskyselyn ja päihdetilannekyselyn tulokset, sekä osa indikaattoritiedoista päivitetty.

Laajan hyvinvointisuunnitelman pohjana käytetään Päijät-Hämeen alueella yhteisesti sovittuja ns. hyte-kärkiä, jotka ovat mielen hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys, arjen turvallisuus sekä päihdeettömyys ja terveelliset elintavat. Keväällä 2025 näiden hyte-kärkien alle laadittiin Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyöllä yhteiset tavoitteet, jotka on myös Hartolan kunnan laajaan hyvinvointisuunnitelmaan sisällytetty.

Hyvinvointiryhmä koordinoi laajan hyvinvointisuunnitelman valmistelutyötä hyvinvointikoordinaattorin ja kunnanjohtajan johdolla. Valmistelu käynnistettiin Hartolassa kevätkaudella 2025 työikäisten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin teemaan keskittyvällä asukasraadilla. Lisäksi nuorisovaltuusto ja vanhus- ja vammaisneuvosto osallistuivat keväällä suunnitelman alkuvaiheen valmisteluun. Kesäkuussa järjestettiin moniammatillinen työpaja, ja alkusyksyllä kaikille avoin työpaja. Tämän jälkeen pidettiin luottamushenkilöille suunnattu iltakoulu, ja myös vaikuttamistoimielimet osallistuivat vielä suunnitelman valmisteluun. Suunnitelma oli kommentoitavana työryhmien jäsenillä ja asukasraatilailla, ja myös Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ja Päijät-Hämeen liiton sekä Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry:n asiantuntijoilta on saatu kommentteja valmistelussa. Laaja hyvinvointisuunnitelma 2025-2029 tuodaan päätöksentekoon marraskuussa 2025, tavoitteena hyväksyntä valtuuston kokouksessa joulukuussa.

Laajan hyvinvointisuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan puolivuositain yksikkökohtaisissa palaverissa. Vuosittain laaditaan lakisääteiset hyvinvointiraportit, toimintaa arvioidaan myös tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa, ja laajan hyvinvointisuunnitelman 2025-2029 toteutumista ja kuntalaisten hyvinvoinnin kehittymistä arvioidaan kokonaisuudessaan kevätkaudella 2029 seuraavassa laajassa hyvinvointikertomuksessa.

Kuntalaisten hyvinvoinnin kehittyminen valtuustokaudella 2021-2025

Mielen hyvinvointi	Lapsilla ja nuorilla yhä mielen hyvinvointiin liittyviä haasteita. Joiltain osin tilanne kehittynyt parempaan suuntaan (esim. huoli omasta mielialastaan), mutta myös esim. sosiaaliseen ahdistuneisuuteen ja nettiriippuvuuksiin liittyviä oireita, sekä väsymystä ja uupumusta. (Kouluterveyskyselyt 2019-2025) Työikäisillä mielen hyvinvointi näytti kehittyneen johdonmukaisesti parempaan suuntaan vuosiin 2022-2023 asti. Joiltain osin suunta kääntynyt huonommaksi sen jälkeen (Indikaattoritiedot vuoteen 2023-2024)

Osallisuus ja yhteisöllisyys	Yksinäisyyttä kokevien lasten ja nuorten määrä oli vähentynyt ja kaikilla 4.-5. luokkalaisilla oli vähintään yksi hyvä ystävä, toisaalta nuorilla syrjinnän kokemukset olivat kuitenkin yleisempiä. (Kouluterveyskyselyt 2019-2025). Osallisuusindikaattorin tulos on parantunut. Aikuisista useampi oli tyytyväisiä ihmissuhteisiinsa kuin aiemmin, mutta melkein joka viides koki kuitenkin yksinäisyyttä melko usein. (Hyvinvointikyselyt 2021 ja 2024) Lastensuojeluilmoitusten ja lastensuojelun avohoidon asiakkuuksien määrä ollut laskusuuntainen, vuosina 2023-2024 kääntynyt nousuun. Nuorisotyöttömien osuus on ollut nousussa vuodesta 2021 vuoteen 2024, ja koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17-24-vuotiaita nuoria enemmän kuin Päijät-Hämeessä ja koko maassa keskimäärin. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita aikuisia oli vähän, ja työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus pienentynyt. Työkyvyttömyyseläkettä saavia kuitenkin yhä hieman enemmän kuin Päijät-Hämeessä ja koko maassa keskimäärin, ja työkyvyttömyysindeksi korkeampi. (Indikaattoritiedot vuoteen 2024) Ikäihmisillä osallistumisen kokemukset olivat pysyneet ennallaan, mutta yhteiskunnallisen osallisuuden ja työelämän kokemukset heikentyneet. (Ikäystävällisen kunnan arvioinnit 2018-2025).
Arjen turvallisuus	Oman turvallisuutensa erittäin hyväksi ja Hartolan turvallisuuden erittäin hyväksi kokevien määrä noussut. Monet turvallisuuteen liittyvät huolenaiheet huolestuttivat vastaajia hieman vähemmän. (Turvallisuuskyselyt 2019 ja 2022). Tapaturmaindeksi selvästi koko maan tulosta parempi. Ikäihmisillä vähemmän kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitajaksoja. Ikäihmisistä tehtyjen huoli-ilmoitusten määrä kasvanut (Indikaattoritiedot vuoteen 2023-2024, huoli-ilmoitusten määrä vuoteen 2024) Noin neljännes on ollut silloin tällöin huolissaan kotona tapahtuvan tapaturman riskistä, ja noin viidennes omista kyvyistään ja -taidoistaan toimia onnettomuus- tai tapaturmatilanteessa. (Hyvinvointikysely 2024) Fyysistä uhkaa ja kiusaamista kokeneiden lasten osuus vähentynyt, ja nuorten sitä vastoin lisääntynyt. Vanhempien liiallisen alkoholinkäytön aiheuttamaa haittaa kokeneiden nuorten määrä oli vähentynyt. (Kouluterveyskyselyt v. 2019-2025) Sanallista häirintää tai väkivallan uhkaa kokeneiden aikuisten määrä oli pysynyt suunnilleen samana. (Hyvinvointikysely 2024) Poliisin tietoon tulleita henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia hieman vähemmän kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin (Indikaattoritiedot vuoteen 2024).
Päihteettömyys ja terveelliset elintavat	Kuntalaisten elintavat ovat kohtalaisella tasolla. Lapsilla nukkumisen määrä oli lisääntynyt, mutta läheskään kaikki eivät syö aamupalaa ja harva liikkui terveytensä kannalta riittävästi. Nuoristakin vain noin neljäsosa liikkui suositusten mukaisen määrän, ja riittävästi nukkumisessa on haasteita. Alkoholista entistä harvempi yläkouluikäinen, toisaalta yli puolet on havainnut oman kunnan alaikäisten alkoholinkäyttöä. Myös nikotiini- ja huumeiden käyttöä on. (Kouluterveyskyselyt 2019-2025, Päihdetilannekysely 2025) Useimmat aikuiset liikkuvat jonkin verran, mutta harva liikuntasuosituksen mukaisen määrän. Moni ei nuku arjessa riittävästi, ja kasviksien, hedelmien ja marjojen syönnin määrässä olisi parannettavaa. Hengästyttävää liikuntaa vähintään viikoittain harrastavien sekä kasviksia, hedelmiä ja marjoja päivittäin syövien määrä oli vähentynyt. (Hyvinvointikyselyt 2021 ja 2024). Päihteistä huolta aiheuttaa erityisesti läheisten alkoholin käyttö (päihdetilannekysely 2025).

OSA I HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2025 - 2029

1 Strategian painopisteet ja linjaukset

Hartolan kuntastrategia kattaa vuodet 2022-2027. Kuntastrategia hyväksyttiin valtuuston kokouksessa 8.12.2022. Strategian painopisteet ovat: "Hartolassa on hyvä olla - Hartolaan on helppo tulla - Kuningaskunta tutuksi". Kunkin painopisteen alla on tarkemmin määritellyt omat tavoitetilat, strategiset toimenpiteet ja mittarit. Hartolassa on hyvä olla -painopisteen alla yhtenä tavoitetilana on: "Asukkaat voivat hyvin ja heillä on vaikutusmahdollisuuksia oman arkensa kehittämiseen.". Toimenpiteinä ovat säännöllisesti järjestettävät keskustelufoorumit, toimivat yhteistyörakenteet hyvinvointialueeseen, hyvinvoinnin ja terveyden kokonaisvaltainen edistäminen yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa, kylien asukkaiden kuuleminen sekä saavutettavuuden edistäminen. Mittareina ovat mm. keskustelutilaisuuksien määrä sekä hyte-kerroin > 70 p. Lisäksi kuntastrategiassa on myös muita hyteen liittyviä tavoitetiloja ja strategisia toimenpiteitä, kuten laadukas opintopolku varhaiskasvatuksesta yläkouluun ja keskustajaama on viihtyisä ja virikkeellinen.

2 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Valtuustokaudelle 2025-2029 luovutaan useimmista kunnan omista erillissuunnitelmista ja -ohjelmista. Laaja hyvinvointisuunnitelma 2025-2029 sisältää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, ikääntyvien hyvinvointisuunnitelman, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman, ehkäisevän työn suunnitelman sekä turvallisuussuunnitelman. Edellä mainitut suunnitelmat ovat olleet laajempia, poikkihallinnollisia hyte-suunnitelmia. Lisäksi on yksikkö- ja toimialakohtaisia suunnitelmia, esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelma, esi- ja perusopetuksen [Opiskeluhoitosuunnitelma 2025-2029.pdf](#) sekä perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat.

Valtuustokauden 2021-2025 aikana laaditut [Hartolan ilmastosuunnitelma](#) (kestäviin elämäntapoihin liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä) ja [Hartolan ja Sysmän yhteinen kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelma](#) jäävät voimaan, samoin kunnan [kotoutumisohjelma](#). Lisäksi Päijät-Hämeen liiton laatimat maakuntatasoiset suunnitelmat [Liikkuva Päijät-Häme 2030](#) ja [Päijät-Hämeen kulttuurin suunta 2030](#) sekä [Päijät-Hämeen työllisyyden edistämisohjelma vuosille 2025-2030](#) ovat voimassa vuoden 2025-2029 valtuustokauden.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue laatii valtuustokauden vaihtuessa koko maakunnan kattavia suunnitelmia, jotka koskevat siten myös Hartolaa. Tällaisia ovat ainakin Päijät-Hämeen laaja hyvinvointisuunnitelma ja siihen liittyvät erilliset toteutussuunnitelmat (lasten ja nuorten, ikääntyvien, ehkäisevän työn ja ravitsemusterveyden edistämisen toteutussuunnitelmat).

Voimassa ja valmisteilla olevat suunnitelmat on huomioitu Hartolan laajan hyvinvointisuunnitelman 2025-2029 valmistelussa.

3 Laaja hyvinvointisuunnitelma 2025-2029

Laaja hyvinvointisuunnitelma 2025-2029 koostuu neljästä osiosta, joista ensimmäiseen on koottu kaikenikäisiä kuntalaisia koskettavia tavoitteita ja toimenpiteitä, ja sen lisäksi on kolme ikäryhmäkohtaista suunnitelmaa - lapset, nuoret ja lapsiperheet, työikäiset, ja ikääntyvät.

Laajan hyvinvointisuunnitelman 2025-2029 toteutumista seurataan kahdella tasolla. Jokaisen toimenpiteen toteutumista seurataan ja raportoidaan pääpiirteittäin, jonka lisäksi seurataan indikaattori- ja kyselytietoja tavoitteiden toteutumisen suhteen. Arviointimittareihin ei ole tähän suunnitelmaan kirjattu esiin yksittäisiä indikaattoreita, vaan ne täsmentyvät raportointivaiheessa indikaattorien ajantasaisuuden ja saatavuuden mukaan.

Yleinen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen / kaikenikäiset

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Asukkaat kokevat tulevansa yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti kohdelluiksi. Kunnan palvelut ja toiminta ovat helposti saavutettavia, yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia myös ihmisille, joilla on erityistarpeita tai jotka kuuluvat vähemmistöryhmiin (kuten vammaiset, liikuntarajoitteiset, maahanmuuttajat, seksuaalivähemmistöt).	Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista kunnan palveluissa ja toiminnassa arvioidaan yksikkökohtaisesti tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään valtuustokausittain.	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Kunnan päätöksentekokulttuuri on avointa ja läpinäkyvää, ja eri väestöryhmiin merkittäväällä tavalla vaikuttavista päätöksistä tehdään valmisteluvaiheessa päätösten vaikutusten ennakoarviointi. Eri väestöryhmiä kuullaan heitä koskevassa päätöksenteossa.	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Kohtaamiset ovat arvostavia	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokyselyt
	Palvelut ovat saatavilla myös englannin kielellä, ja tarvittaessa käytetään tulkkauspalveluita	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Sähköisessä asiointissa ja digipalveluiden käytössä saatavilla tukea kunnanvirastolla, kirjastolla ja Nuortentalo Nurkalla. Kunnanvirastolla lisäksi käytössä yhteispalvelupiste, ja Nuortentalolla Kelan etäpalvelupiste Ohjaamon aukioloaikoina ja erikseen sovitusti.	Hallintojohtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Kehitetään palveluja sekä niiden saatavuutta ja saavutettavuutta yhteistyössä hyvinvointialueen, 3. sektorin, yritysten ja muiden kuntien kanssa Tavoite kattaa kunnan omat palvelut ja yhteistyötahojen järjestämät palvelut, kuten työllisyys- ja kotoutumispalvelut, sote-palvelut, liikunta-, kulttuuri- ja nuorisopalvelut, erilaiset lupapalvelut ym.	Lähipalveluiden turvaaminen ja palvelujen kehittäminen edunvalvonnallisin keinoin	Toimialajohtajat	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Kehitetään yhteistyössä palveluiden, prosessien ja verkostojen toimivuutta ja sujuvuutta	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Varmistetaan asukkaiden riittävä tieto ja ohjautuvuus heille sopiviin palveluihin mm. tiedotuksen ja viestinnän, ammattilaisten osaamisen ja palvelupolkujen selkeyden avulla. Huomioidaan myös läheiset ja heidän mahdollinen tuen tarpeensa.	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Asukkaita kuullaan palveluihin ja toimintaan liittyen, ja asukkaiden näkemyksiä hyödynnetään palvelujen kehittämisessä	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Vähennetään eri ilmiöihin (kuten mielenterveys- tai päihdeongelmat, taloudelliset vaikeudet) liittyvää stigmaa eli häpeäilemää, ja kannustetaan avun hakemiseen jo varhaisessa vaiheessa. Järjestetään seudullisena yhteistyönä työpaja ammattilaisten kanssa osaamisen lisäämiseksi.	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Ylläpidämme ja kehitämme monipuolisia osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja	Osallistuva budjetointi järjestetään säännöllisesti siten, että joka toinen vuosi pyydetään ehdotuksia kuntalaisilta ja toteutetaan äänestys, ja toteutus tapahtuu seuraavana vuonna	Kunnanjohtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Asukasraati järjestetään vuosittain ajankohtaisella teemalla	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Johtoryhmä jalkautuu vuosittain asukkaiden pariin	Kunnanjohtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	3. sektorin toimintaa ja vapaaehtoistoimintaa tuetaan mm. avustusten, maksuttomien ja edullisten tilojen, yhteiskehittämisen (kuten yhdistysillat, seurafoorumit) ja yhteistyön tavoin	Hyvinvointikoordinaattori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Vaikuttamistoimielimet osallistuvat aktiivisesti toiminnan ja palveluiden kehittämiseen	Vapaa-aikapäällikkö, hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Keskustelutilaisuuksia ja kyselyitä järjestetään tarpeiden mukaan	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Tuetaan osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia asukkaiden omaan toimijuuteen ja aktiiviseen elämään mm. tiedottamisen ja viestinnän sekä palvelujen keinoin	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Hyvinvoinnin tukeminen ja mahdollisuudet arjen ympäristöissä

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Kunnan palveluiden järjestämisessä huomioidaan esteettömyys ja saavutettavuus	Ylläpidetään kunnan asiakastilojen esteettömyyttä ja selvitetään tarpeiden mukaan saavutettavuuden parantamista	Tekninen johtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Keskusta-alue on viihtyisä ja turvallinen	Ylläpidetään keskusta-alueen viihtyisyyttä ja jatketaan kehittämistä resurssien rajoissa	Tekninen johtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Liikunta- ja harrastuspaikat ovat turvallisia ja toimivia	Liikunta- ja harrastuspaikkojen hoito ja ylläpito on suunnitelmallista ja systemaattista	Tekninen johtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Liikuntapaikkojen käyttö- ja käyttäjämäärien seuranta ja raportointia kehitetään	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei Julius-varausjärjestelmä
Muuttuviin olosuhteisiin varautuminen on vahvistunut	Kunnan valmius- ja turvallisuussuunnittelu on ajantasaista ja kunnan perustoiminnot pystytään turvaamaan asukkaille myös häiriötilanteissa	Kunnanjohtaja Tekninen johtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Asukkaille tarjotaan tietoa ja mahdollisuuksia oman varautumisen edistämiseen	Tekninen johtaja Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Lähisuhdeväkivalta on vähentynyt	Ammattilaisilla on osaamista lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen, puheeksi ottamiseen ja eteenpäin ohjaamiseen. Palvelupolut asukkaille ja ammattilaisille ovat tiedossa ja hyvinvointialueen kotisivuilla.	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Liikenneturvallisuus on parantunut	Ylläpidetään ja kehitetään turvallisia liikenneolosuhteita yhteistyössä viranomaisten ja urakoijien kanssa	Tekninen johtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Ohjataan turvalliseen liikennekäyttäytymiseen liikenneopasteiden ylläpidolla ja liikennesuunnittelun kehittämisellä sekä lisäämällä tietoa ja taitoja moniammatillisesti	Tekninen johtaja Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Päihdehaitat ovat vähentyneet	Järjestetään mielekästä ja monipuolista, päihteetöntä ja nikotiinitonta vapaa-ajan toimintaa kaikenikäisille	Vapaa-aikapäällikkö Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Tietoa ja tukea päihteiden ja nikotiinituotteiden käytön vähentämiseen ja lopettamiseen on kaikenikäisten saatavilla	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei Päihdetilannekysely

Elinvoima ja taloudellinen hyvinvointi ovat vahvistuneet	Kaikenikäisille on tarjolla maksuttomia ja edullisia harrastusmahdollisuuksia ja toimintaa, esim. harrastamisen Suomen mallin kerhoja, maksuttomia harrastustiloja ja ryhmiä, sekä lainattavia liikuntavälineitä kirjastolla	Vapaa-aikapäällikkö Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Tietoa ja tukea asukkaille talousasioihin liittyen lisätään mm. yhteistyössä talous- ja velkaneuvonnan kanssa	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Madalletaan kynnystä yrittäjyyteen, ja kannustetaan myös nuoria yrittäjyyteen yhteistyössä Ladecin ja paikallisten yrittäjien kanssa	Kunnanjohtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Kunnassa on tarjolla hävikkiruuan jakoa Nuortentalo Nurkalla sekä ruokapalvelun toimijan ja seurakunnan yhteistyöllä. Matalan kynnyksen yhteisöllisiä ruokailuja toteuttaa mm. seurakunta	Vapaa-aikapäällikkö Yhteistyökumppanit	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Toiminnan ja palvelujen kehittämisessä hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan hankerahoituksia	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Kuntalaisten ravitsemusterveys on vahvistunut	Vahvistetaan kuntalaisten tasapainoista ja myönteistä suhtautumista ruokaan, syömiseen ja omaan kehoonsa. Hyödynnämme Päijät-Hämeen ravitsemusterveyden edistämisen toteutussuunnitelmaan kirjattuja toimenpiteitä.	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei Hyvinvointikysely
	Edistetään kuntalaisten kasvipainotteisempaa syömistä. Hyödynnämme Päijät-Hämeen ravitsemusterveyden edistämisen toteutussuunnitelmaan kirjattuja toimenpiteitä.	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei Hyvinvointikysely
Aktiivisesti toimivat kyläyhteisöt	Rohkaistaan ja tuetaan kyläyhteisöjä yhteisöllisen toiminnan järjestämiseen, kylien väliseen yhteistyöhön ja varautumisen kehittämiseen	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Viestintä ja tiedonkulku

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Viestintä on tehokasta ja oikea-aikaista	Viestintäohje päivitetään ja viedään käytäntöön toimialoilla	Kunnanjohtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Viestinnän suunnitelmallisuutta lisätään (esim. vuosikello), ja viestintäyhteistyötä tehdään myös seudullisten toimijoiden kanssa	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Viestinnässä lisätään positiivisten asioiden ja mahdollisuuksien esiin nostamista	Toimialajohtajat ja toimintayksiköiden vastuuhenkilöt	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Kannustetaan asukkaita omasta hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtimiseen ja viestitään tarjolla olevista mahdollisuuksista ja palveluista	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Lapset, nuoret ja lapsiperheet / lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma**Mielen hyvinvointi**

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Psyykinen kuormitus ja itsetuhoisuus ovat vähentyneet Elämään tyytyväisyys on lisääntynyt	Selvitetään lapsiparkkitoiminnan uudelleen käynnistämistä yhdistysten ja kunnan yhteistyöllä	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Älylaitteiden käytön vaikutukset huomioidaan ja käytön rajoituksista sovitaan varhaiskasvatuksessa, koulussa ja nuorisopalveluissa	Varhaiskasvatuspäällikkö Rehtori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Tunne- ja vuorovaikutustaitoja vahvistetaan, mm. kaveritaitotunnit	Rehtori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Varhaiskasvatuksessa jatketaan pienten lasten kiusaamisen ehkäisyn toimintamallin käyttöä (Piki-toimintamalli)	Varhaiskasvatuspäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Vanhemmuuksia tuetaan eri toimijoiden keinoin	Rehtori Varhaiskasvatuspäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Osallisuus on vahvistunut Yksinäisyys on vähentynyt	Yhteisöllisiä kahveja järjestetään lapsiperheille eri teemoihin liittyen, ammattilaiset mukana	Rehtori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Seikkaillen Päijät-Hämeessä -peli otetaan käyttöön varhaiskasvatuksessa	Varhaiskasvatuspäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Koulunuorisotyötä kehitetään hankeavustuksen turvin	Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Seudullisista etävanhempainiloista tiedotetaan varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa	Varhaiskasvatuspäällikkö Rehtori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Nuorisovaltuuston toimintaa kehitetään avoimemmaksi ja näkyvämmäksi	Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Alle 30-vuotiaita nuoria kannustetaan mukaan päätöksentekoon	Vapaa-aikapäällikkö Hallintojohtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Edistetään oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia koulun arjessa	Rehtori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Työhön, kouluun ja koulutukseen kiinnittyminen on vahvistunut	Esiopetukseen kiinnittymisen malli otetaan käyttöön esiopetuksessa	Varhaiskasvatuspäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Yksilöllinen ja yhteisöllinen opiskeluhoolto toteutuvat laadukkaasti ja moniammatilliseen yhteistyöhön panostetaan	Rehtori Varhaiskasvatuspäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Nuorille mahdollistetaan työelämäkokemuksia mm. TET-jaksoin ja kesätyösetelein	Rehtori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Etsivä nuorisotyö, nuorten työpaja ja Ohjaamo-palvelu tukevat nuoria elämänhallintaan, opiskeluihin ja työelämään liittyvissä asioissa	Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Arjen turvallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Arjen turvallisuus on vahvistunut, myös digitaalisissa ympäristöissä	Osallistutaan Turvallinen koulupäivä Päijät-Hämeessä -hankkeeseen	Rehtori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Varhaiskasvatuksen tilojen turvallisuutta ja toimivuutta kehitetään ja terveellisyttä ylläpidetään	Tekninen johtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Yhteistyötä Ankkuri-tiimin ja koulupoliisin kanssa kehitetään	Rehtori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Uima- ja vesitaidon oppimiseen ja kehittymiseen järjestetään mahdollisuuksia osana perusopetusta ja vapaa-aikapalveluita	Rehtori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Teematunteja ja -iltoja järjestetään varhaiskasvatuksessa, koululla, vanhempainilloissa ja nuorisotiloissa ajankohtaisten ilmiöiden ympäriltä. Hyödynnetään myös ulkopuolisia asiantuntijoita.	Varhaiskasvatuspäällikkö Rehtori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
	Uusi motoristen taitojen havainnointityökalu otetaan käyttöön varhaiskasvatuksessa	Varhaiskasvatuspäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Välkkäliikuttajatoimintaa ylläpidetään ja kehitetään	Rehtori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Hartolan Move!-polku otetaan käyttöön ja sitä kehitetään koululla, yhteistyössä liikuntapalvelujen kanssa	Rehtori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei Move! -tulokset Liikuntaneuvojan tilastot

Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat ovat vahvistuneet Elintapasairauksien ilmaantuvuus on vähentynyt	Laadukasta ja monipuolista ruokakasvatusta toteutetaan ruokailutilanteissa sekä niiden ulkopuolella varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja nuorisopalveluissa. Hyödynnetään Päijät-Hämeen ravitsemusterveyden edistämisen toteutussuunnitelmaan kirjattuja toimenpiteitä.	Varhaiskasvatuspäällikkö Rehtori Vapaa-aikapäällikkö	Nykytila.fi Päijät-Hämeen ravitsemusterveyden edistämisen toteutussuunnitelman itsearvioinnit Kouluterveyskysely
Terveyserot ovat kaventuneet	Liikunnallista elämäntapaa edistetään varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja nuorisopalveluissa. Perusopetuslain esi- ja perusopetuksen liikunnallista elämäntapaa koskeva säädös tulee voimaan 1.8.2026, huomioidaan opetussuunnitelmassa ja lisätään lasten ja nuorten liikkumista osana koulupäiviä.	Varhaiskasvatuspäällikkö Rehtori Vapaa-aikapäällikkö	Liikkumisen edistämisen nykytilan arviointi (Liikkuva varhaiskasvatus ja Liikkuva koulu)
	Lisätään tietoa päihteiden ja nikotiini tuotteiden käytön haitoista ja vähentämisestä / lopettamisesta ikätasoisesti. Päihdeputki järjestetään joka kolmas tai neljäs vuosi 6.-9. luokkalaisille	Hyvinvointikoordinaattori Rehtori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei Päihdetilannekysely
	Ruokailu- ja ravitsemussuosituksia noudatetaan kunnan palveluissa.	Varhaiskasvatuspäällikkö Rehtori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei TEAvisari
	Tuetaan perheiden hyvinvointia ja terveyttä edistäviä elämäntapoja eri toimijoiden keinoin ja yhteistyössä	Rehtori Varhaiskasvatuspäällikkö Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Työikäiset

Mielen hyvinvointi

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Psyykinen kuormitus ja itsetuhoisuus ovat vähentyneet	Tarjotaan monipuolisia ja saavutettavia liikunta- ja kulttuuripalveluja sekä -mahdollisuuksia myös ilta-aikaan	Hyvinvointikoordinaattori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Elämään tyytyväisyys on lisääntynyt	Luonto- ja viherympäristöt ovat asukkaiden saavutettavissa ja luonnossa oleiluun, liikkumiseen ja tekemiseen kannustetaan	Tekninen johtaja Hyvinvointikoordinaattori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Osallisuus on vahvistunut	Järjestetään työikäisten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen liittyviä koulutuksia tai muita tilaisuuksia	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Yksinäisyys on vähentynyt	Lisätään yhteistyötä tapahtumien ja toiminnan järjestämisessä kunnan ja 3. sektorin kanssa	Hyvinvointikoordinaattori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Työhön, kouluun ja koulutukseen kiinnittyminen on vahvistunut	Yhteistyöverkostojen toimivuutta kehitetään erityisesti työllisyyspalvelujen, sosiaali- ja terveystarkastusten toteutuminen kesken/välillä, esim. työttömien terveystarkastusten toteutuminen laadukkaasti, työkykyselvitykset	Hallintojohtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Arjen turvallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Arjen turvallisuus on vahvistunut, myös digitaalisissa ympäristöissä	Tiivistetään yhteistyötä kunnan, työllisyyspalvelujen ja työikäisten sosiaalihuollon kanssa mm. palveluiden kehittämiseen ja asukkaiden tarpeiden kuulemiseen liittyvissä asioissa	Hyvinvointikoordinaattori Hallintojohtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Päihitteettömyys ja terveelliset elintavat

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat ovat vahvistuneet	Lisätään yhteistyötä yritysten kanssa päihitteettömyyteen ja terveellisiin elintapoihin liittyvissä asioissa, esim. kisailu, haaste, päihdeohjelmien teko	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Elintapasairauksien ilmaantuvuus on pienempi	Ohjautuvuutta ja lähetekäytäntöjä liikuntaneuvontaan kehitetään Päijät-Hämeen hyvinvointialueen, Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry:n, Päijät-Hämeen työllisyyspalvelujen sekä työterveyspalvelujen kanssa	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei Liikuntaneuvonnan tilastot
Terveyserot ovat kaventuneet	Edistetään ravitsemukseen liittyviä taitoja kunnan eri toiminnoissa sekä yhteistyössä 3. sektorin kanssa. Hyödynnetään Päijät-Hämeen ravitsemusterveyden edistämisen toteutussuunnitelmaan kirjattuja toimenpiteitä.	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei Hyvinvointikysely

Ikääntyneet / ikääntyvien hyvinvointisuunnitelma**Mielen hyvinvointi**

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Psyykinen kuormitus ja itsetuhoisuus ovat vähentyneet	65 vuotta täyttäneiden varhaisen tuen verkoston toimintaa tehdään tutuksi ja kehitetään	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Elämään tyytyväisyys on lisääntynyt	Tarjotaan monipuolisia ja saavutettavia liikunta- ja kulttuuripalveluja sekä -mahdollisuuksia	Hyvinvointikoordinaattori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Luonto- ja viherympäristöjen saavutettavuuteen kiinnitetään erityistä huomiota, mm. kunnossapito ja penkit	Tekninen johtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Osallisuus on vahvistunut	Vertaisohjaajatoimintaa ja vapaaehtoistoimintaa tuetaan, mm. avustukset, koulutukset, tilat	Hyvinvointikoordinaattori Vapaa-aikapäällikkö	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
Yksinäisyys on vähentynyt	Vanhus- ja vammaisneuvosto tuo ikäihmisten ja vammaisten henkilöiden ääntä kuuluviin päätöksenteossa mm. tekemällä aloitteita ja kannanottoja sekä antamalla lausuntoja. Neuvosto välittää tietoa järjestöjen ja kunnan sekä hyvinvointialueen välillä	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Arjen turvallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Arjen turvallisuus on vahvistunut, myös digitaalisissa ympäristöissä	Digiopastusta tarjotaan kunnanvirastolla, kirjastossa ja nuorten työpajalla, kunnanvirastolla myös yhteispalvelupiste	Hallintojohtaja	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Kaatumisten ehkäisyä ja toimintakyvyn ylläpitoa edistetään yhteistyössä kunnan, hyvinvointialueen ja 3. sektorin kanssa	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Kannustetaan ikäihmisiä ennakointiin asumiseen liittyvissä ratkaisuissa	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Lisätään tietoa ikääntyneiden palveluneuvonnasta	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Lisätään tietoa huoli-ilmoituksista ja niiden tekemisestä	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Arviointimittarit
Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat ovat vahvistuneet Elintapasairauksien ilmaantuvuus on pienentynyt Terveyserot ovat kaventuneet	Ikäihmisten liikuntaneuvonnan palveluketjua kehitetään Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ja Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry:n kanssa	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei Liikuntaneuvonnan tilastot
	Erityisesti ikääntyneille ja toimintarajoitteisille soveltuvia laadukkaita lihaskuntolaitteita käytettävissä maksutta terveysasemalla. Laitteiden käytössä tarjotaan maksutonta opastusta vähintään vuosittain	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Ikääntyneiden toimintakykyä edistetään riittävän ja monipuolisen ravitsemuksen avulla. Hyödynnämme Päijät-Hämeen ravitsemusterveyden edistämisen toteutussuunnitelmaan kirjattuja toimenpiteitä.	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei
	Ikääntyneiden päihteiden ja lääkkeiden käyttöön liittyviä haittoja ehkäistään yhteistyöllä hyvinvointialueen kanssa mm. tiedotuksen ja viestinnän, varhaisen tunnistamisen ja puheeksioton keinoin	Hyvinvointikoordinaattori	Toteutunut: Kyllä / Osittain / Ei

OSA II KÄSITTELY TOIMIELIMISSÄ

4 Suunnitelman laatijat

Suunnitelma on laadittu hyvinvointikoordinaattori Johanna Huttusen johdolla työryhmiä, työpajoja, vaikuttamistoimielimiä, asiantuntijoita ja asukasraatia hyödyntäen.

Hyvinvointityöryhmän kokoonpano vuonna 2025: kunnanjohtaja Jarkko Seppälä, hallintojohtaja Katja Koskula, hyvinvointikoordinaattori Johanna Huttunen, rehtori Tiina Kotila-Paaso, varhaiskasvatuspäällikkö Kirta Väisänen, tekninen johtaja Janne Myntti / Ilkka Koskinen, vapaa-aikapäällikkö Anna-Maija Muurinen, varhaisen tuen asiantuntija Jenni Palkeinen, sosiaaliohjaaja Tiina Luhio (Päijät-Sote) sekä vanhus- ja vammaisneuvoston edustaja Kalevi Hanhinen.

LAPE-ryhmän kokoonpano vuonna 2025: rehtori Tiina Kotila-Paaso, apulaisjohtaja Tiina Itävuori, hyvinvointikoordinaattori Johanna Huttunen, varhaiskasvatuspäällikkö Kirta Väisänen, varhaisen tuen asiantuntija Jenni Palkeinen, etsivä nuorisotyöntekijä Tiina Kettu, diakoniatyöntekijä Kirsi Männistö (Tainionvirran seurakunta), Toni Miller (Hartolan Vanhempainyhdistys ry), Mariia Makkonen (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hartolan yhdistys ry), Sari Mohr-Pölkki (Hartolan 4H-yhdistys ry), Sanna Valjakka (Hartolan Voima ry), palveluesimies / arjen tuen palvelut, perhekeskusvastaava Mari Laitinen (Päijät-Sote), sosiaaliohjaaja Pia-Anniina Salmio (Päijät-Sote) sekä vastaava kuraattori Maarit Hilden (Päijät-Sote).

Ehkäisevän työn työryhmän kokoonpano vuonna 2025: etsivä nuorisotyöntekijä Tiina Kettu, nuorten työtoiminnan ohjaaja Erika Väkiparta, vapaa-aikapäällikkö Anna-Maija Muurinen, apulaisjohtaja, opinto-ohjaaja Tiina Itävuori, varhaisen tuen asiantuntija Jenni Palkeinen, varhaiskasvatuspäällikkö Kirta Väisänen, hallintojohtaja Katja Koskula, kotihoidon palveluesihenkilö Elisa Mannila, työikäisten sosiaaliohjaaja Tiina Luhio, vanhempainyhdistyksen edustaja Leena Seppälä, diakoniatyöntekijä Kirsi Männistö, Itä-Hämeen opiston kuraattori Saija Kivelä, 4H-yhdistyksen toiminnanjohtaja Sari Mohr-Pölkki, sivistys- ja hyvinvointilautakunnan puheenjohtaja Jarkko Fågel / Anne Joutsijärvi, vanhus- ja vammaisneuvoston edustaja Vuokko Heikkilä, psykiatrinen sairaanhoitaja Tuula Toikka, hyvinvointikoordinaattori Johanna Huttunen.

Asukasraatiin keväällä 2025 osallistui 11 henkilöä. Mukana oli ammattilaisia, 3. sektorin edustajia ja yksityishenkilöitä.

5 Suunnitelman hyväksyminen toimielimissä

Suunnitelma käsitellään sivistys- ja hyvinvointilautakunnassa, teknisessä lautakunnassa ja kunnanhallituksessa, ja suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto joulukuun 2025 kokouksessaan.